

Eesti Keskkonnaühenduste Koda
Eesti Märjalade Ühing

Kliimaministrile

Meie: 27.11.2023 nr 1-5/23/6006

Lugupeetud kliimaminister Kristen Michal

Eesti Keskkonnaühenduste Koja ja Eesti Märjalade Ühingu ettepanekud seoses turba kaevandamisega

Käesolevaga esitame Kliimaministeeriumile ettepaneku:

- peatada uute ja pikendatavate turbakaevandamise lubade menetlemine kuni kliimaseaduse jõustumiseni;
- välistada edasine lubade väljaandmine senini looduslikuna säilinud soodes esmatähtsal elupaigatüübil rabad (7110*);
- välistada edasine täiendav kaevandusmõju elupaigatüüpidele raba- ja siirdesoometsad (91D0*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), madalsood (7230) ning siirde- ja õõtsiksood (7140).

Uute lubade väljastamise ja olemasolevate pikaajalise pikendamise peatamine kliimaseaduse jõustumiseni on vajalik, kuna seaduse koostamise käigus selgitatakse välja turbatööstusega seonduv riigi huvi ja eesmärgid kasvuhoonegaaside vähendamiseks. Lubade ennatliku väljastamisega võib kaasneda nii majanduslik kui ka keskkonnakahju ning tekkida täiendavad takistused kliimaeesmärkide saavutamiseks. Arvestades kehtivate kaevanduslubade mahtu, ei mõjuta lubade menetluste peatamine suhteliselt lühikeseks ajaks oluliselt ettevõtete majandustegevust.

Kaevanduslubade edasise andmise välistamine looduslikesse rabadesse ning teistele märjalakooslustele avalduva kuivendusemõju välistamine on vajalik nii Eesti kui ka Euroopa Liidu kliima- ja elurikkuse eesmärkide täitmiseks. Riiklike arengudokumentide kohaselt tuleb soolade turbas sisalduvat süsinikuvaru suurendada ja looduslikke soid enam mitte kuivendada. EL elurikkuse strateegia kohaselt tuleb süsinikurikkaid ökosüsteeme täiendavalt kaitsta ja nende seisundit parandada. Alljärgnevalt esitame ettepanekud koos täpsemate põhjendustega.

1. Peatada uute turbakaevanduslubade taotluste menetlused kliimaseaduse jõustumiseni

10.11.2023 seisuga¹ on maardlate registri andmetel menetluses 13 keskkonnalubade esmastaotlust turba kaevandamiseks kokku 2287,55 hektaril. Neist 7 loataotluse puhul (537,49 ha) jääb taotletav ala allapoole keskkonnamõju hindamise kohustuse künnist (150 ha). Tegu on taotlustega uute turbaalade avamiseks, mis paiknevad valdavalt juba tegutsevate turbatootmisalade kõrval. Turba kaevandamise load väljastatakse MaaPS-st lähtuvalt kuni 30 aastaks ja neid on võimalik kuni 30 aasta kaupa pikendada, mida praktikas ka valdavalt tehakse.

Maapõueseaduse § 55 lg 2 p 10 kohaselt on üheks kaevandamisloast keeldumise aluseks olukord, kui kaevandamine on vastuolus riigi huviga. Arvestades turbatootmisega kaasnevate kasvuhoonegaaside heidet (tuginevalt Eesti KHG heite aruannetele on aastane heide viimase 10 a jooksul vahemikus 0.8-1.4 mln t CO₂ekv, mis moodustab ligi 10% Eesti koguheitest), turbatootmise keskkonnatasude mittevastavust tegelikele väliskuludele ning Eesti riigi kliimapoliitilisi eesmärke, teeme ettepaneku peatada turbakaevandamise lubade esmastaotluste menetlused kliimaseaduse jõustumiseni, mil riigi huvi turbakaevandamisega seoses on eeldatavasti välja selgitatud.

23.10.2023 seisuga² kehtib maardlate registri andmetel 128 turbakaevandamise luba, millest 125 luba (21 773, 94 ha) on antud turba kaevandamiseks ja 3 luba (16 095,26 ha) turba ja põlevkivi kaevandamiseks järgnevate kehtivusaegadega:

Kehtivusaja lõpp	Lubade arv
2025–2029	29
2030–2034	13
2035–2039	6
2040–2044	5
2045–2049	56
2050–2054	16
2055–2056 (kõige hilisem kehtivusaeg)	3

Seega ei mõjutaks uute lubade väljastamise ajutine peatamine turbatööstust oluliselt. Samas on kliimaseaduse koostamise raames plaanis seada sektoriaalsed eesmärgid heite vähendamiseks ja selles kontekstis võib uute lubade väljastamine enne seaduse jõustumist

¹ Väljavõte maardlate registrist 10.11.2023 seisuga:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/154ItkLyMg2a7G0c1dNYEzZx-xN05Bp53oWlfnZ-JAIU/edit?usp=sharing>

² Väljavõte maardlate registrist 23.10.2023 seisuga:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1ZvdlcnAXLQ180aVFLIHzc68nwgLizm8k1EKeuLK55BQ/edit?usp=sharing>

minna vastuollu kliimaeesmärkidega. Vajadust sektori heidet vähendada rõhutatakse 24. oktoobril 2023 avalikustatud Euroopa Kliimavõrgustiku CAN Europe raportis, mis käsitleb riiklike energia- ja kliimakavasid (REKK) aastani 2030.³ Eesti riikliku kliima- ja energiakava kohta toob raport esile mh soovitus seada selged heite vähendamise eesmärgid ja tähtsajad LULUCFi sektoris. Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektor ehk LULUCF on muutunud Eestis alates 2017. aastast kasvuhooonegaase siduvast sektorist heitjaks. Enim mõjutavad LULUCFi sektori heidet metsaraie ja turba kaevandamine, mistõttu tuleb Eestil seada jätkusuutlik raieaht ja turba kaevandamisest väljumise tähtaeg.

Menetluste peatamine on õiguslikult võimalik. Riigikohtu halduskolleegium on mitmetes lahendites (3-3-1-62-08 p 9, 3-3-1-56-08 p 20) märkinud, et kuigi haldusmenetluse üldregulatsioon ega ka konkreetset menetlust reguleerivad menetluse sätted otseselt ei käsitle menetluse peatamise võimalusi, on menetluse peatamine kooskõlas haldusmenetluse üldpõhimõtetega olukorras, kus menetluse jätkamine tooks kaasa asja ebaõige otsustamise. Lahendis 3-3-1-62-08 toob kohus välja, et eesmärgipäratu ja õigusvastane oleks menetluse peatamine juhul, kui peatamise aluseks olevad asjaolud ei saaks kuidagi mõjutada taotletud haldusakti andmist (p 9). Peatamine on õiguspärane senikaua, kui selleks on olemas objektiivsed ja mõjuvad põhjused ning peatamine on proportsionaalne võrreldes taotletava eesmärgiga. Kolleegium nõustub kohtutega, et menetluse peatamise lõppemise võib siduda ka mõne tulevikus aset leidva toiminguga või sündmusega ning sellisel juhul ei ole tegemist menetluse peatamisega määramata ajaks. Oluline on eelkõige see, et menetluse peatamine oleks jätkuvalt sisuliselt põhjendatud.(p 13)

2. Peatada turbakaevanduslubade pikaajalise pikendamise taotluste menetlused kliimaseaduse jõustumiseni

10.11.2023 seisuga on maardlate registri andmetel menetluses 9 turbakaevandamise loa pikendamise taotlust 30 aastaks⁴. Need hõlmavad turbaalasid 13 383,95 hektaril, millest 1759,89 ha on üksnes turvast puudutavad load ning suurim ala 11 624,06 ha Sirgala karjääris (luba nr KMIN-074) hõlmab nii põlevkivi kui ka energiatootmiseks ette nähtud hästilagunenud turba varusid (147 000 t). Üks taotlus on esitatud loa pikendamiseks 15 aastaks (Põdrasoo).

2022. aasta novembris, mil EKO liige Eesti Ornitolooiaühing tegi analüüsiks väljavõtte maardlate registrist, olid toona kehtinud 129 turba kaevandamise loast 41% (53 luba) pikendatud kehtivusajaga. Pistelised väljavõtted pikendatud lubadest näitavad, et pikendamise keskkonnamõju üldjuhul ei hinnata. Kümnest loast 9 loa 30-aastase pikendamise puhul mõjusid ei hinnatud, ainus KMH tehti kõrvaloleva turbatootmisala laienduse tõttu, kuid kliimamõju selle raames ei hinnatud. On koostatud küll eelhindanguid, kuid üheski ei ole käsitletud turbatootmisest lähtuva kasvuhooonegaaside heite mõju, sh 2023 a tehtud eelhindanguites.⁵

³ https://caneurope.org/content/uploads/2023/10/NECPs_Assessment-Report_October2023.pdf

⁴ Väljavõtte 10.11.2023 maardlate registrist:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/154ItkLyMg2a7G0c1dNYEzZx-xN05Bp53oWlfnZ-JAIU/edit?usp=sharing>

⁵ Pikendatud load, mida vaadati: SAAM-018, VILM-037, VILM-035, SAAM-023, VILM-067, KMIN-130, L.MK.PM-13259, KMIN-056, TARM-053, L.MK.LÄ-36790

Kuivõrd kasvuhoonegaaside heide ja kuivenduse mõju külgnevatele elupaikadele kaasneb mitte ainult turba kaevandamisel, vaid ka freesväljade avatuna seismisel, on kindlasti oluline välja selgitada pikendamisega kaasnev keskkonnamõju nii alapõhiselt kui ka kumulatiivselt kogu Eestis. Eeldame, et riik teeb kliimaseaduse koostamise raames ka vastavad analüüsid. Enne lubade pikendamist on igal juhul vajalik välja selgitada, kas lubade massiline 30 aasta kaupa pikendamine on riigi huviga kooskõlas või mitte. Eelnevalt tulenevalt teeme ettepaneku peatada turbakaevandamise lubade pikaajalise pikendamise taotluste lahendamine kliimaseaduse jõustumiseni ning algatada kõigi pikendamistaotluste puhul keskkonnamõju (sh kliimamõju ja süsinikurikaste ökosüsteemide hävimisega kaasneva mõju) hindamine.

3. Välistada edaspidi lubade andmine Euroopa Liidu esmatähtsaks elupaigatüübiks rabad (7110*) klassifitseeritud aladel ning arvata sellised alad keskkonnaministri määruse “Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade ning kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirj” lisa 2⁶ nimistusse kuuluvatest aladest välja.

Ettepanek tugineb Kliimapoliitika põhialustele aastani 2050, milles on seatud eesmärgiks vähendada aastaks 2050 kasvuhoonegaaside netoheide nullini ning suurendada selleks mh soolade turbas seotud süsinikuvaru, taastades degradeerunud märgalad ja vältides soode edasist kuivendamist.

Raba elupaigatüübi seisundit hinnati Eesti esitatud EL loodusdirektiivi aruandes (2013–2018 kohta) ebasoodsaks-ebapiisavaks (*Unfavourable-Inadequate*).⁷ Samas aruandes on riik rõhutanud vajadust säilitada elupaigatüübi leviala, pindala või struktuur ja funktsioonid ka väljaspool Natura 2000 võrgustikku. Aruande punktis 8.5 on peamise kaitsemeetmena toodud välja mh meede CC-01 (Adapt/Manage extraction of non-energy resources).⁸ Meetme sisu hõlmab mh aianduslikel eesmärkidel turba kaevandamise lõpetamist ja vältimist ning geoloogiliste uuringute ja kaevanduseks vajaliku muu ettevalmistustöö mõjude vähendamist.

Rabade seisundi parandamise plaanib Eesti võtta Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030 rakendamise raames üheks eesmärgiks. Strateegia keskmes on süsinikurikaste ökosüsteemide kaitse edendamine. Kuna kaevandamisel esmatähtis elupaigatüüp vältimatult hävib, läheb rabade kaevandamise lubamine vastuollu vajadusega neid kaitsta nii elurikkuse kui ka kliimaeesmärkide seisukohast. Eelnevalt tulenevalt teeme ettepaneku välistada turba kaevandamine esmatähtselt elupaigatüübilt rabad (7110*).

Rabade kaevandamine ja kuivendamine mõjutab ka teisi sooelupaigatüüpe nagu siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), madalsood (7230) ning siirde- ja õõtsiksood (7140), mis esinevad sageli soode servaaladel ning mille seisundit rabade

⁶ https://www.riigiteataja.ee/aktiilisa/1291/2201/6064/KKM_m87_lisa2.pdf#

⁷ [Factsheet \(europa.eu\)](#)

⁸

[http://dd.eionet.europa.eu/vocabularyconcept/art12_2018/measures/CC01/view?facet=HTML+Representatio
n](http://dd.eionet.europa.eu/vocabularyconcept/art12_2018/measures/CC01/view?facet=HTML+Representatio
n)

kaevandamine halvendab. Viidatud elupaigatüüpidest on 91D0* ja 7140 seisund Eesti 2013–2018. a aruandluse kohaselt ebasoodne-ebapiisav ning 9080* ja 7230 seisund ebasoodne-halb. Elurikkuse strateegia raames plaanib riik peatada madalsoode seisundi halvenemise ja parandada kõigi teiste elupaigatüüpide seisundit. Selleks on oluline välistada neid elupaigatüüpe ohustavad tegurid, nagu turba kaevandamine ja sellega kaasnev kuivendamine.

Märgime ka, et koostamisel on uus sooelupaigatüüpide kaitse tegevuskava, millega täpsustatakse elupaigatüüpide soodsa seisundi sihttasemeid. Sellest tulenevalt võib tekkida vajadus soode täiendavaks kaitse alla võtmiseks ja seisundi parandamiseks. Enne kava valmimist ei tohi lubada tegevusi, mis halvendavad sooelupaigatüüpide seisundit või vähendavad nende pindala.

Seega on otseste või kaasnevate kaevandusmõjude vältimine neil elupaigatüüpidel põhjendatud ja vajalik.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton, Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator